

SREBRENICA, DE VERRADEN STAD

Prijswinnend profielwerkstuk: leren van een debacle

In juni wonnen Kasper Raphael en Sweder Steensma de *Koninklijke Nederlandse Academie voor Wetenschap Onderwijsprijs* voor het beste profielwerkstuk binnen het profiel Cultuur en Maatschappij. De vwo-leerlingen schreven een historische analyse van het debacle van Srebrenica en maakten 21 jaar na dato de balans op. Wat hebben de betrokken internationale instanties geleerd van de val van de 'verraden stad'?

Kasper Raphael en **Sweder Steensma** deden in juni hun vwo-examen op het Gymnasium Haganum. Ze ontvingen in dezelfde maand ook de KNAW-onderwijsprijs voor het beste profielwerkstuk binnen het profiel Cultuur en Maatschappij. **Maurice Kramer**, docent aan het Gymnasium Haganum te Den Haag, begeleidde hen.

Raphael Lemkin, een Poolse jurist van Joodse afkomst, pleitte met het oog op zowel de opkomst van Hitler als de Ottomaanse slachting van de Armeniërs, tijdens de conferentie in Madrid (1933) voor een internationale strafbaarstelling van georganiseerde moorden op bevolkingsgroepen. Hij ging op zoek naar een term die zo'n moord zou kunnen beschrijven en koos voor een afgeleide vorm van het Griekse woord *genos* (ras of volk) in combinatie met het Latijnse woord *cide* (moorden): genocide. Dit beschreef Lemkin in zijn boek *Axis Rule in Occupied Europe*, dat in november 1944 werd gepubliceerd.

BOSNIAKKEN

Een van de recentste genocides is die in de stad Srebrenica (Bosnië en Herzegovina) die plaatsvond in 1995 ten tijde van de Bosnische Burgeroorlog. De belangrijkste oorzaken van deze genocide waren op dat moment de slechte economische situatie op de Balkan en de opkomst van nationalistische gevoelens en religieus nationalisme. De combinatie van deze drie heeft ervoor gezorgd dat al eeuwen-

lang bestaande spanningen explosief tot uiting kwamen. De internationale gemeenschap was zich aan het begin van de Bosnische Burgeroorlog bewust van deze grote spanningen en voelde zich geroepen in te grijpen. De Verenigde Naties stelden om deze reden in 1992 de UNPROFOR in, een vredesmacht die de taak kreeg de spanningen te stabiliseren. De Nederlandse overheid besloot aan de vredesmissie mee te doen en zond een Nederlands bataljon naar Srebrenica om daar het conflict tegen te gaan. Ondanks dat Srebrenica door de Verenigde Naties werd beschermd, werden er tussen 11 en 13 juli 1995 door het Servische leger meer dan achtduizend islamitische Bosniërs vermoord, ook wel Bosniakken genoemd. Een van de leidende motieven voor de Serviërs was dat de Bosniakken het streven van de Serven naar een 'Groot-Servië' in de weg stonden. In deze dagen werd de mannelijke bevolking van de vrouwen gescheiden en uitgemeord door de Servische troepen, zonder dat het Nederlandse VN-bataljon er wat aan kon doen. Had dit debacle tijdens de aanwezigheid van internationale vredestroepen voorkomen kunnen worden?

Het monument voor slachtoffers van de massamoord in Srebrenica.

Kasper Raphael en Sweder Steensma.
Foto: Gymnasium Haganum.

HISTORISCHE ANALYSE

Voor ons onderzoek hebben we naast verschillende schriftelijke bronnen ook drie belangrijke ooggetuigen van het Srebrenica-drama gesproken. We hebben de heren Voorhoeve, Berlijn en Bakker gevraagd vanuit hun eigen ervaring en expertise de situatie van 1995 te beschouwen. Dick Berlijn, na Srebrenica de commandant der strijdkrachten; Joris Voorhoeve, tijdens het debacle minister van Defensie en Bert Bakker, voorzitter van de parlementaire enquêtecommissie aangaande Srebrenica, hebben ons profielwerkstuk een hoge mate van betrouwbaarheid en representativiteit gegeven. Op basis van het literatuuronderzoek en de interviews hebben we een historische analyse kunnen maken van de genocide, maar ook van de gemaakte fouten en de lessen die daaruit kunnen worden getrokken. Er wordt twintig jaar na dato veel gespeculeerd over de fouten die zijn gemaakt voor, tijdens en na de val van de enclave. Daarbij moet een onderscheid gemaakt worden tussen fouten van de internationale gemeenschap en fouten van de Nederlandse overheid. Binnen de internationale verhoudingen was er bijvoorbeeld een gebrekkige communicatie tussen de Verenigde Naties, de NAVO en Dutchbat. Er was in deze constructie sprake van een slecht functionerende, dubbele commandostructuur. Zowel de VN als de NAVO had een apart functionerende commandostructuur en de daarbij behorende dubbele sleutelprocedure. Dit resulteerde in het bekende voorbeeld van de geweigerde luchtsteun tijdens de oorlog.

Op een grotere schaal kunnen we concluderen dat de internationale gemeenschap zeer naïef was ten aanzien van de problemen op de Balkan: er werd gekozen voor onvoldoende bewapening en er werd een klein bataljon gestuurd om het conflict op te lossen.

Ook de Nederlandse overheid heeft fouten gemaakt. Het motief om deel te nemen aan het internationale conflict was 'meedoen omwille van het meedoen'. Ze wilde met inzet van het Nederlandse leger onder andere het bestaansrecht van de nationale militairen garanderen en een belangrijke plek in de wereldpolitiek veroveren. Daarom accepteerde de overheid voorwaarden die zij eigenlijk niet had moeten accepteren. Verder was het contact tussen de ministeries van Defensie en Buitenlandse Zaken tijdens de missie onvoldoende, waardoor er grote onduidelijkheid bestond over de inhoud van de missie. Verder verliep de communicatie tussen de militaire top en minister van Defensie Voorhoeve stroef, waardoor belangrijke informatie over de missie niet werd gedeeld. Het ontbrak de minister aan een goede inlichtingenpositie waardoor het ministerie zijn eigen militairen onvoldoende kon beschermen.

LESSEN DIE GELEERD ZIJN

Om een debacle zoals dat in Srebrenica in de toekomst te voorkomen, wordt er tegenwoordig beter gecommuniceerd door betrokken instanties en wordt ervoor gezorgd dat er in de commandostructuur duidelijkheid is over wie de leiding heeft en wie welke taken op zich dient te nemen. Dit ontbrak in de vredesmissie van de jaren negentig op de Balkan. Tegenwoordig wordt er door de VN met zogenaamde *overwhelming power* gehandeld in situaties zoals in Srebrenica, om vanaf het begin van de operatie de indruk te wekken dat de tegenstander er beter aan doet zich terug te trekken. De internationale gemeenschap heeft op haar beurt geleerd dat er in soortgelijke conflicten met betere bewapening gehandeld moet worden, en als daarvoor onvoldoende middelen beschikbaar zijn, wordt de missie afgeblazen. Ook moet het uitgezonden bataljon altijd kunnen rekenen op luchtsteun, in de vorm van het luchtwapen ofwel in de vorm van een luchtbrug. Belangrijk is dat tot deze luchtsteun kan worden besloten door enkel en alleen een internationale coalitie, die gestoeld is op een goede communicatie en transparantie onder de betrokken landen. ■

Op de website van *Kleio* kunt u het hele profielwerkstuk lezen: www.vgnkleio.nl.